

12. Стрельніков В. Ю. Розвиток громадянської культури майбутніх соціальних працівників у кооперативному навчанні. *Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 12–13 трав. 2022 р. / за заг. ред. Н. Г. Пахомової, В. І. Березан. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 266 с. С. 203–210. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/18904>

13. Стрельніков В. Ю. Розвиток екологічної компетентності фахівців соціальної роботи у закладах неперервної освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy. Сер. Педагогіка*. 2022. Вип. 1(6). С. 52–61. URL: https://doi.org/10.51706/2707-3076_35

14. Стрельніков В. Ю. Технології «діадної взаємодії» та ситуаційного навчання студентів. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 71. С. 34–38. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10120>

15. Lesya Lebedyk, Viktor Strelnikov. Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. *Educational space: post-non-classical perspectives* / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhyrova. Varna: Varna university of management, 2023. 261 p. P. 128–157. DOI: <https://doi.org/10.54055/mbmj2917>

УДК 37.02

Лебедик Леся Вікторівна,

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава;

Вауліна Діана Віталіївна,

студентка групи СР-69, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В РУСЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ

У руслі Української Хартії вільної людини роль соціального педагога у формуванні толерантності в учнівській молоді є надзвичайно важливою, особливо в умовах воєнного стану. Толерантність як готовність і здатність учнівської молоді жити й діяти у різноманітному світі, є стратегічною метою освіти. Формування толерантності молоді забезпечить переважання толерантності у ставленні, стосунках, процес наближення українства до культур і традицій інших народів та усвідомлене сприйняття їх учнівством.

Проблема формування толерантності учнівської молоді привертала увагу вітчизняних і зарубіжних учених – філософів (К. Поппер та ін.), соціологів і культурологів (Е. Бетті та ін.), педагогів (Т. Андрущенко, І. Бех, Н. Бутенко, Н. Волкова, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Л. Лебедик [1–14; 21], В. Ляпунова, О. Сакалюк, В. Стрельніков [15–21], Л. Хомич, Н. Шиян та ін.). На підставі аналізу наукової і методичної літератури спробуємо обґрунтувати сутність поняття «толерантність» як інтегративної характеристики взаємодії учнів.

Толерантність визнана в демократичних суспільствах основною загальнолюдською цінністю. Цю якість особливо важливо сформувати в учнівської молоді, яка перебуває у періоді становлення особистості, усвідомлюються цінності, набувається досвід співжиття і взаємодії з людьми.

Поняття «толерантність» розглядається різними науками – філософією, педагогікою, психологією, соціологією. Здебільшого толерантність позначає важливу характеристику особистості, що вже має власну життєву позицію, інтереси і цінності, за необхідності готова їх захищати під час взаємодії й співробітництва з людьми, з повагою ставиться до їхніх цінностей [1–21].

Толерантність у руслі Української Хартії вільної людини є якісною рисою особистості учня, є складником його соціальної компетентності, зокрема: 1) уміння співпрацювати; 2) уміння спілкуватися у соціально гетерогенних групах; 3) уміння конструктивного вирішення конфліктів [1–21]; 4) категоричне несприйняття насильства тощо.

Толерантність також є принципом, який реалізується у ставленні учнівської молоді до людей, її поведінці та діяльності. Толерантність – провідна загальнолюдська цінність, яка уможливорює оптимальне, гармонійне співіснування людей у сучасному багатокультурному і різноманітному соціумі.

Толерантність необхідна для учнівської молоді як життєва якість, що виявляється у: 1) чіткому усвідомленні себе гуманістом; 2) здатності керувати своїми емоційними, вольовими проявами у ситуаціях комунікативної взаємодії; 3) за відсутності толерантності у негативному впливі на особистісний розвиток учнівської молоді, зниженні ефективності їхньої комунікативної взаємодії;

4) плюралізмі у поглядах, цінностях і способах поведінки, що об'єктивно відповідає природі людини; 5) повазі, відмові від догматизму, від абсолютизації права на істину; 6) прийнятті та розумінні різноманіття культур світу; 7) різноманітті форм самовияву, способів прояву індивідуальності.

Толерантність вважається культурною нормою, моральною цінністю, функції й критерії якої актуалізуються через об'єктивні соціокультурні обставини. Комунікативна взаємодія учня виявляється у межах життєдіяльності його як особистості, його позиціях і діях стосовно інших людей.

Отже, розуміння толерантності як інтегральної характеристики учнівської молоді у руслі Української Хартії вільної людини, пов'язане з виявленням їхньої особистісної позиції, ціннісного ставлення до забезпечення їхньої взаємодії з іншими людьми. Толерантність у контексті комунікативної взаємодії учнівської молоді обумовлює можливість її розвитку як суб'єктів освітнього процесу, активне опанування у сфері інших культур різними способами пізнавальної діяльності, вільний і відкритий доступ до актуальної нової інформації з тематики комунікацій, пошук і обговорення цієї інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Лебедик Л. В. А. С. Макаренко про виховання лідерства в колективі. *Спадщина А. С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 12–14 берез. 2008 р. / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. Полтава : Астроя, 2008. 403 с. С. 198–199.
2. Лебедик Л. В. Вимоги до інструментарію підготовки майбутніх соціальних працівників до інклюзивної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 20–21 трав. 2022 р. / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В.; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 498 с. С. 211–214. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19208>
3. Лебедик Л. В. Втілення ідей Антона Макаренка у підготовку магістрів соціальної роботи. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy. Сер. Педагогіка.* 2022. Вип. 1(6). С. 35–45. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19363>
4. Лебедик Л. В. Дев'ять кроків становлення гармонійно розвиненої особистості. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., 18-19 берез. 2020 р. / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2020. С. 55–63. URL : <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/conf>
5. Лебедик Л. В. Підготовка педагогів для закладів позашкільної освіти на засадах партнерства у контексті Української Хартії вільної людини. *Формування національної*

ідентичності українця через цінності Української Хартії вільної людини : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20-21 жовтня 2022 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. 491 с. С. 270–274.

6. Лебедик Л. В. Підготовка соціальних працівників у системі неперервної освіти до впровадження соціально-педагогічних технологій. *Неперервна освіта як засіб професійного зростання педагога* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 25 лют. 2022 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, А. Janowski, Ф. І. Полянський, Г. І. Герасимчук, Н. Б. Стрийвус. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. 298 с. С. 154–158.

7. Лебедик Леся. Погляди Григорія Сковороди на виховання. *Григорій Сковорода і Паїсій Величковський: постаті на тлі епохи* : зб. наук. пр. за результатами Всеукр. наук.-практ. конф. до 290-річчя з дня народження, 29 лист. 2012 р. / ред. кол. : Т. В. Оніпко, І. М. Петренко, В. В. Сарапин. Полтава : ПУЕТ, 2013. 196 с. С. 105–108.

8. Лебедик Л. В. Розвиток загальних і професійних компетенцій майбутніх фахівців із соціальної роботи на засадах освітнього менеджменту. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 31 травня 2022 р. Дніпро: Акцент ПП, 2022. 211 с. С. 72–80.

9. Лебедик Л. В. Розвиток інформаційної культури соціального педагога в умовах воєнного стану. *Інформаційні технології–2022*: зб. тез IX Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців, 19 трав. 2022 р. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 193 с. С. 46–48.

10. Лебедик Л. В. Саморозвиток особистості майбутнього соціального працівника в умовах університету. *Проблеми саморозвитку особистості в сучасному суспільстві* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 берез. 2021 р. / НІОУ ім. Ярослава Мудрого. Х. : Мадрид, 2021. С. 264–265. URL : <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18796>

11. Лебедик Леся, Стрельніков Віктор. Розвиток особистісно-професійної компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти* : збірник наукових статей / за заг. ред. Г. Л. Єфремової. Суми, 2021. 656 с. С. 572–579.

12. Лебедик Л. В. Філософсько-педагогічні аспекти інтелектуального і духовного розвитку майбутнього фахівця соціальної роботи. *Актуальні проблеми соціального розвитку в суспільстві змін* : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 27-29 квіт. 2023 р. / за заг. ред. Кіпенського А. В. Х. : НТУ «ХПІ», 2023. 209 с. С. 19–22.

13. Лебедик Л. В. Формування проєктивної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах військової агресії. *Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 12–13 трав. 2022 р. / за заг. ред. Н. Г. Пахомової, В. І. Березан. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 266 с. С. 137–142. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/18907>

14. Мисюра Я. В., Лебедик Л. В. Формування інформаційної компетентності соціального педагога з питань соціальної підтримки сім'ї та дитини. *Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., 9 черв. 2022 р. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 326 с. С. 269–272. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19313>

15. Стрельніков В. Ю. Виховання духовних цінностей учнівської молоді як основи здоров'я особистості. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості* : збірник статей за матеріалами VI Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., 21–22 берез. 2019 р. / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2019. С. 76–84. URL : https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/2019/04_apr/10/10/2019.pdf

16. Стрельніков В. Ю. Партнерство суб'єктів освітнього процесу в технології ситуаційного навчання на засадах Української Хартії вільної людини. *Формування національної ідентичності українця через цінності Української Хартії вільної людини* :

матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20-21 жовтня 2022 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. 491 с. С. 413–418.

17. Стрельніков В. Ю. Розвиток громадянської культури майбутніх соціальних працівників у кооперативному навчанні. *Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 12–13 трав. 2022 р. / за заг. ред. Н. Г. Пахомової, В. І. Березан. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. 266 с. С. 203–210. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/18904>

18. Стрельніков В. Ю. Розвиток екологічної компетентності фахівців соціальної роботи у закладах неперервної освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy. Сер. Педагогіка*. 2022. Вип. 1(6). С. 52–61. URL: https://doi.org/10.51706/2707-3076_35

19. Стрельніков В. Ю. Техніки нейролінгвістичного програмування для створення кооперативних взаємин зі студентами. *Превентивна безпека людини в сучасних умовах* : матеріали Міжвузівського круглого столу, присвяченого Всесвітньому дню охорони праці, 28 квіт. 2017 р. Полтава : ПУЕТ, 2017. С. 26–28.

20. Стрельніков В. Ю. Технології «діадної взаємодії» та ситуативного навчання студентів. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 71. С. 34–38. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10120>

21. Lesya Lebedyk, Viktor Strelnikov. Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. *Educational space: post-non-classical perspectives* / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhyrova. Varna: Varna university of management, 2023. 261 p. P. 128–157. DOI: <https://doi.org/10.54055/mbmj2917>

УДК 37.035

Серова Галина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник відділу
суспільствознавчої освіти Інституту
педагогіки НАПН України, м. Київ

РОЗВИТОК ПАТРІОТИЗМУ УЧНІВ НА ПРИКЛАДАХ ЛОКАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ

Протистояння українського народу широкомасштабній збройній агресії російської федерації, що посягає на суверенітет і територіальну цілісність держави Україна, на історичну пам'ять та національну ідентичність українців актуалізує постулати Української Хартії вільної людини: бути вільними людьми, бути українцями, бути активними громадянами [3].

Формування патріотизму постає одним із основних завдань на уроках предметів і курсів громадянської та історичної освітньої галузі, що передбачає засвоєння й осмислення учнями певних подій і явищ української історії та